

ΣτΕ 1249/2010 Τμ. Α΄

[Αρχή αναλογικότητας]

Πρόεδρος: Γ. Ανεμογιάννης, Αντιπρόεδρος

Εισηγήτρια: Σπ. Χρυσικοπούλου Σύμβουλος

Η αρχή της αναλογικότητας, ως κανόνας δικαίου που θέτει όρια στον περιοριστικό του ατομικού δικαιώματος νόμο, απευθύνεται κατ' αρχήν στο νομοθέτη. Στο πεδίο των αδικοπρακτικών σχέσεων ο νόμος προβλέπει στο άρθρο 932 Α.Κ. ότι το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση, ανάλογη με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης. Με τη διάταξη αυτή ο κοινός νομοθέτης έλαβε υπόψη του την αρχή της αναλογικότητας και, επομένως, δεν υπάρχει έδαφος άμεσης εφαρμογής του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. δ΄ Συντ. (μειοψ.). Το ζήτημα παραπέμπεται στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος.

[...]

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται, παραδεκτώς, η αναίρεση της 3538/2006 απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Με την απόφαση αυτή απορρίφθηκε έφεση του Δημοσίου, έγινε εν μέρει δεκτή έφεση των αναιρεσιβλήτων κατά της 7775/2005 απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών και μεταρρυθμίστηκε η τελευταία αυτή απόφαση. Περαιτέρω, με την προσβαλλόμενη απόφαση αναγνωρίστηκε η υποχρέωση του αναιρεσειόντος Δημοσίου να καταβάλει στους αναιρεσιβλήτους νομιμοτόκως τα αναφερόμενα στην απόφαση αυτή χρηματικά ποσά, συνολικού ύψους 910.000 ευρώ, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης για το θανάσιμο τραυματισμό του ..., τέκνου του πρώτου και της δεύτερης των αναιρεσιβλήτων και αδελφού της τρίτης, ήτοι 380.000 ευρώ σε καθέναν από τους δύο πρώτους αναιρεσιβλήτους και 150.000 ευρώ στην τρίτη των αναιρεσιβλήτων. Με την πρωτόδικη απόφαση, μεταξύ άλλων, έγινε εν μέρει δεκτή αγωγή κατά το μέρος που είχε ασκηθεί από τους τρεις πρώτους ενάγοντες και ήδη αναιρεσιβλήτους και αναγνωρίστηκε η υποχρέωση του Δημοσίου να τους καταβάλει ατόκως τα αναφερόμενα πιο πάνω χρηματικά ποσά.

3. Επειδή, ο Εισαγωγικός Νόμος του Αστικού Κώδικα (Εισ.Ν.Α.Κ., π.δ. 456/1984, Α΄ 164) στο άρθρο 105 ορίζει ότι «Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. ...». Κατά την έννοια της διάταξης αυτής ευθύνη του Δημοσίου προς αποζημίωση γεννάται όχι μόνον από την έκδοση μη νόμιμης εκτελεστικής διοικητικής

πράξης ή από τη μη νόμιμη παράλειψη έκδοσης τέτοιας πράξης, αλλά και από μη νόμιμες υλικές ενέργειες των οργάνων του Δημοσίου ή από παραλείψεις οφειλόμενων νόμιμων υλικών ενεργειών αυτών, εφόσον οι υλικές αυτές ενέργειες ή παραλείψεις συνάπτονται με την οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών. Εξάλλου, υπάρχει ευθύνη του Δημοσίου, τηρουμένων και των λοιπών προϋποθέσεων του νόμου, όχι μόνον όταν με πράξη ή παράλειψη οργάνου του παραβιάζεται συγκεκριμένη διάταξη νόμου, αλλά και όταν παραλείπονται τα ιδιαίτερα καθήκοντα και υποχρεώσεις που προσιδιάζουν στη συγκεκριμένη υπηρεσία και προσδιορίζονται από την κείμενη εν γένει νομοθεσία, τα διδάγματα της κοινής πείρας και τις αρχές της καλής πίστης (βλ. Σ.τ.Ε. 2796/2006 7μελούς, 2741/2007, 1019/2008). Ο κατά τα ανωτέρω παράνομος χαρακτήρας της ζημιογόνου πράξης, παράλειψης ή υλικής ενέργειας αρκεί για να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του Δημοσίου, χωρίς να απαιτείται και η διαπίστωση πταίσματος του οργάνου του (βλ. Σ.τ.Ε. 1413/2006 7μελούς). Απαραίτητη, πάντως, προϋπόθεση για την επιδίκαση αποζημίωσης είναι, μεταξύ άλλων, η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της παράνομης πράξης ή παράλειψης ή υλικής ενέργειας ή παράλειψης υλικής ενέργειας του δημόσιου οργάνου και της επελθούσης ζημίας. Αιτιώδης δε σύνδεσμος υπάρχει όταν, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, η πράξη ή η παράλειψη είναι επαρκώς ικανή (πρόσφορη), κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να επιφέρει τη ζημία (Σ.τ.Ε. 1024/2005). Και η μεν κρίση περί του εάν τα ανελέγκτως και κυριαρχικώς διαπιστωθέντα από το δικαστήριο της ουσίας πραγματικά περιστατικά, γενικώς και αφηρημένως λαμβανόμενα, επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι η πράξη ή η παράλειψη μπορεί να θεωρηθεί αντικειμενικά ως πρόσφορη αιτία του παραχθέντος αποτελέσματος υπόκειται στον αναιρετικό έλεγχο, αφού σχηματίζεται με τη χρησιμοποίηση των διδαγμάτων της κοινής πείρας κατά την υπαγωγή των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών στην αόριστη νομική έννοια του αιτιώδους συνδέσμου. Ενώ, αντιθέτως, η περαιτέρω κρίση του δικαστηρίου της ουσίας περί του ότι στη συγκεκριμένη (ένδικη) περίπτωση η πράξη ή η παράλειψη αποτέλεσε ή δεν αποτέλεσε την αιτία του επίσημου αποτελέσματος, περί του ότι δηλαδή το ζημιογόνο γεγονός σε σχέση με τη ζημία βρίσκεται ή δεν βρίσκεται σε σχέση αιτίου και αποτελέσματος, ως αναγόμενη σε εκτίμηση πραγματικών γεγονότων, δεν υπόκειται σε αναιρετικό έλεγχο (βλ. Σ.τ.Ε. 3128, 3696/2006, 334/2008 7μελούς, 1019/2008). Περαιτέρω, κατά την έννοια των ίδιων διατάξεων, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, κατ' ανάλογη εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 932 εδ. γ' του Αστικού Κώδικα. Σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου, η χρηματική αυτή ικανοποίηση μπορεί να επιδικασθεί στην

οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι παρέχεται στο δικαστήριο η ευχέρεια, αφού εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά που θέτουν υπόψη του οι διάδικοι (βαθμό πταίσματος του υποχρέου, είδος προσβολής, περιουσιακή και κοινωνική κατάσταση των μερών κ.λπ.), και με βάση τους κανόνες της κοινής πείρας και λογικής, να επιδικάσει χρηματική ικανοποίηση και να καθορίσει το εύλογο ποσό αυτής, αν κρίνει ότι επήλθε στον αδικηθέντα ηθική βλάβη ή ψυχική οδύνη. Η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας ότι επήλθε ηθική βλάβη ή ψυχική οδύνη καθώς και ο προσδιορισμός από το δικαστήριο της ουσίας του ποσού της χρηματικής ικανοποίησης δεν υπόκεινται σε ανααιρετικό έλεγχο, αφού σχηματίζονται από την εκτίμηση πραγματικών γεγονότων και χωρίς υπαγωγή του πορίσματος σε νομική έννοια, ώστε να μπορεί να νοηθεί εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου. (βλ. Σ.τ.Ε. 1042/2007 και Α.Π. 1586/2002, 777/2003, 674/2004, 1194/2005, 11/2005 Ολομ., 122, 319, 1644, 1670/2006, 163, 634/2007). Ελέγχεται, όμως, κατ' αναίρεση η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας αν, κατά τον προσδιορισμό του ποσού της χρηματικής ικανοποίησης λήφθηκαν υπόψη γεγονότα που δεν ήταν επιτρεπτό να συνεκτιμηθούν για το σχηματισμό της κρίσης αυτής ή αν το δικαστήριο της ουσίας παρέλειψε να συνεκτιμήσει γεγονότα που είχαν τεθεί υπόψη του, τα οποία επιδρούν στον προσδιορισμό του ποσού της χρηματικής ικανοποίησης, όπως λ.χ. το συντρέχον πταίσμα του παθόντος (βλ. Σ.τ.Ε. 2100/2006 7μελούς, 2796/2006 7μελούς, Α.Π. 13/2002 Ολομ.).

4. Επειδή, με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. τέταρτο του Συντάγματος, όπως αυτό ισχύει μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του έτους 2001, τίθεται ο κανόνας ότι οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορεί να επιβληθούν στα ατομικά δικαιώματα «πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας». Κατά την αρχή αυτή, η οποία ως γενική αρχή του δικαίου ίσχυε και προ της ρητής αποτυπώσεώς της στο Σύνταγμα κατά την προαναφερθείσα αναθεώρησή του, οι νομίμως επιβαλλόμενοι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να πληρούν τα ακόλουθα τρία κριτήρια, να είναι α) κατάλληλοι, ήτοι πρόσφοροι για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού, β) αναγκαίοι, ήτοι να συνιστούν μέτρο το οποίο, σε σχέση με άλλα μέτρα που μπορεί να ληφθούν, επάγεται τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό για τον ιδιώτη ή το κοινό, και γ) εν στενή εννοία αναλογικοί, να τελούν δηλαδή σε εύλογη σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην υπολείπεται της βλάβης που προκαλούν (Α.Π. 43/2005 Ολομ.). Η αρχή της αναλογικότητας, ως κανόνας δικαίου που θέτει όρια στον περιοριστικό του ατομικού δικαιώματος νόμο, απευθύνεται κατ' αρχήν στο νομοθέτη. Επίκληση της αρχής της αναλογικότητας μπορεί να γίνει αν ο κοινός νομοθέτης είτε έχει

παραβιάσει την αρχή αυτή, θεσπίζοντας με νόμο υπέρμετρους περιορισμούς ατομικών δικαιωμάτων, οπότε ο δικαστής μπορεί, ελέγχοντας τη συνταγματικότητα του νόμου, να μην εφαρμόσει αυτόν (άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος), είτε έχει παραλείψει να ασκήσει τις συνταγματικές του υποχρεώσεις, καταλείποντας κενό, οπότε η αρχή της αναλογικότητας καλείται επικουρικώς σε εφαρμογή. Στο πεδίο των αδικοπρακτικών σχέσεων (άρθρο 914 επ. Α.Κ.) και ειδικότερα στο ζήτημα του μέτρου της επιδικαστέας χρηματικής ικανοποίησης ο νόμος προβλέπει στο άρθρο 932 Α.Κ. ότι το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση, δηλαδή χρηματική ικανοποίηση ανάλογη με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης. Με τη διάταξη αυτή ο κοινός νομοθέτης έλαβε υπόψη του την αρχή της αναλογικότητας, εξειδικεύοντάς την στο ζήτημα του προσδιορισμού του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης. Επομένως, σύμφωνα με τα ανωτέρω, δεν υπάρχει έδαφος άμεσης εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 25 παρ. 1 εδάφιο τέταρτο του Συντάγματος, η ευθεία δε επίκλησή της κατά τον προσδιορισμό του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης στερείται σημασίας, αφού δεν θα οδηγούσε σε διαφορετικά αποτελέσματα σε σχέση με τον κατ' εφαρμογή του άρθρου 932 Α.Κ. προσδιορισμό αυτής (βλ. Α.Π. 6/2009 Ολομ., βλ. επίσης και Α.Π. 1670/2006, 163, 634/2007, 27/2008 Ολομ., 76, 1404/2008).

Μειοψήφησε ο Σύμβουλος Ιωάννης Ζόμπολας, ο οποίος υποστήριξε την εξής γνώμη: το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, εισάγοντας ως νομικό κανόνα την αρχή της αναλογικότητας, επιβάλλει σε όλα τα κρατικά όργανα, συνεπώς και τα δικαιοδοτικά, κατά τη στάθμιση των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, να λαμβάνουν υπόψη τους την εκάστοτε αντιστοιχία μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού. Έτσι, σε περίπτωση προσδιορισμού του ποσού της χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης (ή ψυχικής οδύνης σε περίπτωση θανάτου), το δικαστήριο της ουσίας δεν πρέπει ούτε να υποβαθμίζει την απαξία της πράξης επιδικάζοντας υπερβολικά χαμηλό ποσό ούτε να καταλήγει, με ακραίες εκτιμήσεις, στον υπέρμετρο πλουτισμό του ενός μέρους, διότι τούτο υπερακοντίζει το σκοπό του νομοθέτη, που απέβλεψε στην αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης η οποία διαταράχθηκε από την παράνομη πράξη ή παράλειψη (βλ. Σ.τ.Ε. 3256/2006, 1915/2007, 2559/2007 7μελούς).

5. Επειδή, ο Κανονισμός Εσωτερικής Υπηρεσίας του Πυροσβεστικού Σώματος, ο οποίος κωδικοποιήθηκε με το άρθρο μόνο του π.δ. 210/1992 (Α' 99), ορίζει στο άρθρο 17, με τίτλο του άρθρου αυτού «Καθήκοντα Διοικητή Πυροσβεστικής Υπηρεσίας», τα εξής: ... Περαιτέρω, στο άρθρο 18 του πιο πάνω Κανονισμού, με τίτλο του άρθρου αυτού «Καθήκοντα Υποδιοικητών Υπηρεσιών», ορίζονται τα εξής: ... Στο άρθρο 28 του ίδιου Κανονισμού, με τίτλο του άρθρου

«Καθήκοντα προϊσταμένου κίνησης οχημάτων», ορίζονται τα εξής: ... Τέλος, στο άρθρο 31 του Κανονισμού αυτού, με τίτλο του άρθρου «Καθήκοντα οδηγού», ορίζονται τα εξής: ...

6. Επειδή, στην προκείμενη περίπτωση, με την από 16.7.2001 ένδικη αγωγή τους, όπως προκύπτει από αυτήν και αναφέρεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, οι τρεις πρώτοι ενάγοντες και ήδη αναιρεσίβλητοι ισχυρίστηκαν τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Το διοικητικό πρωτοδικείο, κρίνοντας επί της ένδικης αγωγής, όπως το αίτημά της περιορίστηκε από καταψηφιστικό σε αναγνωριστικό με προφορική δήλωση του πληρεξουσίου δικηγόρου των αναιρεσιβλήτων κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, με την πρωτόδικη απόφαση, μεταξύ άλλων, δέχθηκε εν μέρει την αγωγή ως προς τους αναιρεσιβλήτους (τρεις πρώτους ενάγοντες) και αναγνώρισε ότι το Δημόσιο ήταν υποχρεωμένο να καταβάλει ατόκως σε καθέναν ως εύλογη χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης τα αναφερόμενα στην απόφαση αυτή χρηματικά ποσά, ήτοι από 380.000 ευρώ σε καθέναν από τους δύο πρώτους αναιρεσιβλήτους και 150.000 ευρώ στην τρίτη.

7. Επειδή, με την προσβαλλόμενη απόφαση βεβαιώνεται ότι το διοικητικό εφετείο, συνεκδικάζοντας αντίθετες εφέσεις του αναιρεσιβλήτου Δημοσίου και των αναιρεσιβλήτων, έλαβε υπόψη τα ακόλουθα: Επομένως, το διοικητικό εφετείο έκρινε ότι θεμελιωνόταν ευθύνη του Δημοσίου, βάσει των άρθρων 105 του Εισ.Ν.Α.Κ. και 932 του Αστικού Κώδικα, για χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης των αναιρεσιβλήτων. Απέρριψε δε ως αβάσιμο τον ισχυρισμό του αναιρεσιβλήτου Δημοσίου για αποκλειστική υπαιτιότητα των κατασκευαστικών εταιριών του ζημιογόνου πυροσβεστικού οχήματος ... και ..., με τη σκέψη ότι «η ευθύνη του Δημοσίου για την άριστη λειτουργία των πυροσβεστικών οχημάτων είναι σε κάθε περίπτωση κατ' άρθρο 105 του Εισ.Ν.Α.Κ. αντικειμενική και δεν επηρεάζεται από συντρέχουσα ευθύνη κατ' άρθρο 926 του Α.Κ. των κατασκευαστικών εταιριών του οχήματος». Περαιτέρω, το διοικητικό εφετείο, όπως ρητώς βεβαιώνει στην προσβαλλόμενη απόφασή του, έλαβε υπόψη τις συνθήκες υπό τις οποίες επήλθε ο θάνατος του οδηγού του ζημιογόνου οχήματος, το νεαρό της ηλικίας του, το βαθμό της υπαιτιότητας των οργάνων του Δημοσίου, την εν γένει οικονομική και κοινωνική κατάσταση των αναιρεσιβλήτων, το μη δυνάμενο να επιμετρηθεί μέγεθος της ψυχικής οδύνης των μελών της οικογένειας του οδηγού από τη θανάτωσή του, την ευσυνειδησία και την επιμέλεια με την οποία αυτός εκτελούσε τα καθήκοντά του, όπως ιδιαιτέρως είχαν τονίσει όλοι οι μάρτυρες που είχαν καταθέσει. Με βάση αυτά το διοικητικό εφετείο στη συνέχεια έκρινε ότι έπρεπε να αναγνωριστεί ότι το αναιρεσιβλήτο Δημόσιο όφειλε να καταβάλει ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης σε καθέναν από τους δύο πρώτους

αναιρεσιβλήτους, γονείς του αποβιώσαντος, ποσό 380.000 ευρώ και στην τρίτη αναιρεσίβλητη, αδελφή του, ποσό 150.000 ευρώ και επικύρωσε κατά τούτο την πρωτόδικη απόφαση, απορρίπτοντας έτσι το σχετικό δεύτερο λόγο της από 13.9.2005 έφεσης των αναιρεσιβλήτων ως αβάσιμο. Τέλος, το διοικητικό εφετείο δέχθηκε ως βάσιμο το σχετικό λόγο της έφεσης των αναιρεσιβλήτων και επιδίκασε τα πιο πάνω χρηματικά ποσά «εντόκως από την επίδοση της ένδικης αναγνωριστικής αγωγής, ... καθόσον δε συντρέχει ιδιαίτερος λόγος δημοσίου συμφέροντος, που να δικαιολογεί τη σχετική ρύθμιση της ειδικής διάταξης του άρθρου 21 του Κώδικα των νόμων περί δικών του Δημοσίου, ώστε η καταβαλλόμενη αποζημίωση να μην είναι πλήρης, ενώ εξάλλου οι ρυθμίσεις αυτές, κατά το μέρος που με αυτές διαφοροποιείται σε βάρος του ιδιώτη διαδικού το ποσό της αποζημίωσης, είναι ανίσχυρες ως αντικείμενες στη συνταγματική αρχή της ισότητας, αλλά και της δικονομικής ισότητας των διαδικών, όπως αυτή συνάγεται από τα άρθρα 4 παρ. 1, 2 παρ. 1, 25 παρ. 1 του Συντάγματος, καθώς και από τα άρθρα 6, 13 και 14 του Συντάγματος».

8. Επειδή, σύμφωνα με όσα έχουν εκτεθεί στις σκέψεις 6 και 7, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι το διοικητικό εφετείο, ύστερα από εκτίμηση των αποδείξεων, σχημάτισε πλήρη και βέβαιη δικανική πεποίθηση και εξέφερε την κρίση ότι θεμελιώνεται ευθύνη του αναιρεσιώντος Δημοσίου έναντι των αναιρεσιβλήτων με βάση τις διατάξεις του άρθρου 105 του Εισ.Ν.Α.Κ. Ειδικότερα, το διοικητικό εφετείο εξέφερε την πιο πάνω κρίση του, αφού έλαβε υπόψη και συνεκτίμησε όλα τα αποδεικτικά μέσα που επικαλέστηκαν και προσκόμισαν οι διάδικοι, μεταξύ των οποίων είναι και οι μνημονευμένες στην προσβαλλόμενη απόφαση εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης των ... και καταθέσεις των μαρτύρων οι οποίοι εξετάστηκαν στα πλαίσια της ένορκης διοικητικής εξέτασης που διενήργησε ο Πύραρχος του Πυροσβεστικού Σώματος ... Και ναι μεν το Δημόσιο, επικαλούμενο παράβαση του άρθρου 56 παρ. 1 περ. γ' του π.δ. 18/1989 (Α' 8), προβάλλει ότι το διοικητικό εφετείο δεν έλαβε υπόψη τις ... εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης των ... Ο λόγος όμως αυτός αναιρέσεως είναι απορριπτέος ως αόριστος, διότι δεν αναφέρεται στο αναιρετήριο αν και με ποιο νόμιμο τρόπο το Δημόσιο είχε προσκομίσει στο διοικητικό εφετείο τις εκθέσεις αυτές. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, το διοικητικό εφετείο στήριξε το αποδεικτικό του πόρισμα για τις αιτίες του ατυχήματος (κατασκευαστικό ελάττωμα του συστήματος πέδησης, θραύση του ελαστικού του οχήματος) στις πιο πάνω εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και την πλειοψηφία των μαρτυρικών καταθέσεων. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη απόφαση είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη. Πρέπει λοιπόν να απορριφθεί ως αβάσιμος ο λόγος αναιρέσεως με τον οποίο υποστηρίζονται τα αντίθετα.

Ο ίδιος λόγος αναιρέσεως κατά το μέρος που πλήττει ευθέως την ανέλεγκτη κατ' αναίρεση κρίση του δικαστηρίου της ουσίας ως προς την εκτίμηση των αποδείξεων πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος.

9. Επειδή, εξάλλου, το δικαστήριο δεν παραβίασε τις διατάξεις του άρθρου 105 του Εισ.Ν.Α.Κ. ούτε τα διδάγματα της κοινής πείρας κατά την υπαγωγή των πιο πάνω πραγματικών περιστατικών στην αόριστη νομική έννοια της αιτιώδους συνάφειας, διέλαβε δε στην προσβαλλόμενη απόφασή του επαρκή και σαφή αιτιολογία σε σχέση με την ύπαρξη πρόσφορης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της προηγηθείσας του ατυχήματος συμπεριφοράς των οργάνων του 8ου Πυροσβεστικού Σταθμού Αθηνών και του επιζήμιου αποτελέσματος και του επελθόντος εκ τούτου θανάτου του οδηγού του πυροσβεστικού οχήματος. Κατά συνέπεια, ο λόγος αναιρέσεως, με τον οποίο υποστηρίζονται τα αντίθετα και προβάλλεται ότι το διοικητικό εφετείο υπέπεσε στην πλημμέλεια που προβλέπεται από το άρθρο 56 παρ. 1 περ. δ' του π.δ. 18/1989, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος· κατά το μέρος δε που ο ίδιος λόγος πλήττει ευθέως την κρίση του διοικητικού εφετείου ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση ο θανάσιμος τραυματισμός του οδηγού του ζημιογόνου οχήματος κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας μπορούσε να αποφευχθεί, αν το όχημα αυτό είχε τεθεί εκτός κυκλοφορίας πριν από τις 15.7.1999 και δεν είχε παραδοθεί σ' αυτόν για εκτέλεση υπηρεσίας κατά την ίδια ημερομηνία, ο λόγος αυτός αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, διότι η κρίση αυτή, ως αναγόμενη σε εκτίμηση πραγματικών γεγονότων, δεν υπόκειται σε αναιρετικό έλεγχο.

10. Επειδή, περαιτέρω, με την κρινόμενη αίτηση πλήττεται ως εσφαλμένη η πιο πάνω κρίση του διοικητικού εφετείου σχετικά με τον καθορισμό της χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης στο ποσό των 380.000 ευρώ για καθέναν από τους δύο πρώτους αναιρεσιβλήτους, γονείς του θανόντος, και στο ποσό των 150.000 ευρώ για την τρίτη αναιρεσιβλήτη, αδελφή του. Προβάλλεται δε ότι το διοικητικό εφετείο με το να αναγνωρίσει υπέρ των αναιρεσιβλήτων τα πιο πάνω χρηματικά ποσά παραβίασε ευθέως την αρχή της αναλογικότητας που καθιερώνεται από το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος και υπέπεσε έτσι στην πλημμέλεια που προβλέπεται από το άρθρο 56 παρ. 1 περ. δ' του π.δ. 18/1989 και τούτο, διότι, όπως προβάλλεται, ενόψει α) των ιδιαίτερων συνθηκών υπό τις οποίες έλαβαν χώρα οι πιο πάνω πράξεις των οργάνων Δημοσίου (κατασκευαστικό - σχεδιαστικό ελάττωμα του οχήματος μη διαγνωστό ακόμη και αν τα όργανα του 8ου Πυροσβεστικού Σταθμού Αθηνών επεδείκνυαν άκρα επιμέλεια), β) της μεγαλύτερης ευθύνης της κατασκευάστριας εταιρίας, γ) του γεγονότος ότι με την 3570/2006 τελεσίδικη απόφαση του Εφετείου Αθηνών η κατασκευάστρια εταιρία ... αναγνωρίστηκε υπόχρεη για την πληρωμή αντίστοιχων ποσών χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης σε καθέναν από τους

αναιρεσιβλήτους και δ) του ότι το όχημα ήταν κατασκευασμένο σύμφωνα με τα πρότυπα ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το διοικητικό εφετείο στην ουσία θεωρεί ότι για το ίδιο ατύχημα την ίδια έκταση ευθύνης έχουν τα όργανα του Ελληνικού Δημοσίου και η κατασκευάστρια εταιρία. Σύμφωνα όμως με όσα έχουν εκτεθεί στη σκέψη 4, η διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος δεν εφαρμόζεται ευθέως στην προκείμενη περίπτωση και, συνεπώς, η πληττόμενη κρίση του διοικητικού εφετείου δεν μπορεί να ελεγχθεί αναιρετικώς με βάση το άρθρο 56 παρ. 1 περ. δ' του π.δ. 18/1989 για παραβίαση της διάταξης του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Κατ' ακολουθίαν, ο εξεταζόμενος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος και θα έπρεπε να απορριφθεί.

Κατά τη γνώμη όμως του Συμβούλου Ιωάννη Ζόμπολα, ο λόγος αυτός αναιρέσεως θα έπρεπε να απορριφθεί ως αβάσιμος, γιατί τα πιο πάνω ποσά που καθορίστηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης από τη θανάτωση του οδηγού του πυροσβεστικού οχήματος, που ήταν τέκνο του πρώτου και της δεύτερης των αναιρεσιβλήτων και αδελφός της τρίτης, είναι εύλογα και ανάλογα για την ηθική παρηγοριά και την ψυχική ανακούφισή τους και δεν παραβιάζουν την καθιερούμενη με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας. Περαιτέρω, αν θεωρηθεί ότι με τον πιο πάνω λόγο αναιρέσεως προβάλλεται παράβαση νόμου κατά τον καθορισμό των ποσών της εύλογης χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης, ο εξεταζόμενος λόγος, κατά την ομόφωνη γνώμη του Τμήματος, θα έπρεπε να απορριφθεί ως αβάσιμος, γιατί το διοικητικό εφετείο που έκρινε με το μνημονευμένο πιο πάνω τρόπο ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τη διάταξη του άρθρου 932 του Α.Κ., για τη θέσπιση της οποίας, όπως προαναφέρθηκε, ο κοινός νομοθέτης έλαβε υπόψη την αρχή της αναλογικότητας εξειδικεύοντάς την στο ζήτημα του προσδιορισμού του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης.

11. Επειδή, ενόψει της σπουδαιότητας του ζητήματος της δυνατότητας ή μη αναιρετικού ελέγχου του καθορισθέντος ποσού χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης για παραβίαση από το δικαστήριο της ουσίας της αρχής της αναλογικότητας μέσω του προβλεπόμενου από το άρθρο 56 παρ. 1 περ. δ' του π.δ. 18/1989 λόγου αναιρέσεως και αντίθετης νομολογίας του Δικαστηρίου ως προς το ζήτημα αυτό, το Τμήμα κρίνει ότι το πιο πάνω ζήτημα και η υπόθεση κατά τα λοιπά πρέπει να παραπεμφθούν στην επταμελή σύνθεσή του σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 5 του π.δ. 18/1989 και ορίζει εισηγήτρια τη Σύμβουλο Σπυριδούλα Χρυσικοπούλου.